
P r i n o s i

UDK: 265.5
Priljeno 9/2008.

SAKRAMENTALNOST KRŠĆANSKE ŽENIDBE Propozicije Međunarodne teološke komisije i Kristološke teze G. Marteleta

Ante Mateljan, Split

Sažetak

Nakon kratkog uvoda u problematiku koji upućuje na današnje izazove i perspektive u teologiji kršćanske ženidbe slijedi prijevod dvaju povezanih dokumenata: "Propozicije o katoličkom nauku o sakramentu ženidbe", što ih je 1977. godine donijela Međunarodna teološka komisija, te "Šesnaest kristoloških teza" što ih je sastavio Gustave Martelet, a Međunarodna teološka komisija odobrila "in forma generica".

Ključne riječi: Sakrament ženidbe, Međunarodna teološka komisija, G. Martelet

UVODNE MISLI

Problem sakramentalnosti kršćanske ženidbe nije nova tema u teologiji. Susrećemo je već u otačka vremena, kako na Istoku, tako i na Zapadu.¹ Konačnim definiranjem broja sakramenata, skolastičkim teološkim tumačenjima strukture sakramentalnog

¹ Usp. S. Kos, *Kršćanska ženidba u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća. Pravno-moralna prosudba*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004. Vrlo temeljit rad s toga područja napisao je: G. Cereti, *Divorzio, nuove nozze e penitenza nella Chiesa primitiva*, Dehoniane, Bologna, 1977.

čina te dogmatskim izričajima Tridentskog sabora u *Dekretu o sakramentu ženidbe* i u dekretu *Tametsi*,² s jedne je strane riješeno načelno pitanje sakramentalnosti ženidbe, ali su s druge strane ostavljene otvorene brojne teme, pogotovo one koje se tiču tumačenja odnosa sakramenta i vjere, te ne/mogućnosti razrješenja valjano sklopljene ženidbe. Nakon Drugoga vatikanskog sabora, pogotovo na temelju br. 46-52 pastoralne konstitucije *Gaudium et spes* (o dostojanstvu braka i obitelji)³ i obnovljenog *Reda slavljenja ženidbe* (promulgiranog 1969.)⁴ ponovo se u žarište vratilo pitanje vrednovanja ženidbe između krštenih, posebno ukoliko ne žive vjeru krštenja, te svojstava takve ženidbe.⁵

Teologija sakramenta ženidbe razvila se nakon Drugoga vatikanskog sabora u dva glavna smjera: crkvenopravni i kristološko-sakramentološki. To potvrđuju i netom navedeni tekstovi. U pastoralnoj i crkvenopravnoj praksi naglasak je, ne samo iz teoloških pobuda nego i iz praktičnih razloga, stavljen na utvrđivanje valjanosti ženidbe (valjane privole i kanonskog oblika), kako bi se potvrdila njezina nerazrješivost. Može se tako reći da je u prvi plan postavljena teološka dogmatska sintagma djelotvornosti sakramenta *ex opere operato*.⁶

S druge strane, kristološko tematiziranje sakramentalnosti ženidbe, dijelom i na način na koji je postavlja G. Martelet, to jest oslanjanjem na ključnu ideju o smislu sakramenta kao pritetjelovljenja Kristu po osobnoj vjeri u činu Crkve, razvijao je i papa Ivan Pavao II., posebno u kontekstu teme braka i obitelji.⁷ Slično će se pokušati učiniti i u okviru tumačenja obnovljenoga

² Usp. *DH* 1797-1816.

³ Usp. radove na temu *GS* 46-52 u zborniku: *Amore e stabilità di matrimonio*, PUG, Roma, 1976.

⁴ *Red slavljenja ženidbe* obnovljen je 1990. godine, na temelju novog *Zakonika kanonskog prava* (1983.); usp. drugo tipsko izdanje: *Rimski obrednik, Red slavljenja ženidbe*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

⁵ Za tu temu usp. W. Kasper, *Zur Theologie der christlichen Ehe*, Grünewald, Mainz 1977.; J. Gründel, *Die Zukunft der Christlichen Ehe. Erwartungen, Konflikte, Orientierungshilfen*, Don Bosco Verlag, München, 1978.; H. Vorgrimler, *Sakramententheologie*, Patmos, Düsseldorf, ²1990., str. 329-337; Th. Schneider, *Segni della vicinanza di Dio*, Queriniana, Brescia, ³1989., str. 287-322.

⁶ O tome se može nešto više vidjeti u: M. Berljak, *Kanonski oblik ženidbe. Povijesni razvoj – Zakonik kanonskog prava iz 1983.*, Glas Koncila, Zagreb, 1999; U tom smislu je, na primjer, impostiran i klasični priručnik o ženidbi: P. Adnes, *Le Mariage*, Desclée, Tournai, 1963.

⁷ Usp. *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II.*, IKA, Zagreb, 1994.

obreda sakramenta ženidbe.⁸ Posebno se snažno kristološka impostacija vratila u kontekstu tumačenja teologije ženidbe u istočnim Crkvama, navlastito u raspravama nakon objavljivanja *Zakonika kanona Istočnih Crkava*, 1990. godine.⁹

No taj posao nije ni blizu dovršenja. Iako je, poradi mnoštva drugih, posebno etičkih pitanja koja su svom silinom nahrupila početkom novoga tisućljeća, teološki problem ženidbe nekako stavljen u drugi plan, on i dalje ostaje prisutan i vrlo izazovan. Tu i tamo se slute i neki pomaci, poput pokušaja novog kristološko-sakramentalnog tumačenja biblijskog zaručничkog simbolizma, kojim se nastoje otvoriti još koja vrata za bolji uvid u otajstvo ljudskog zajedništva, koje je na sakramentalni način u ženidbi ujedno i otajstveno, milosno zajedništvo s Bogom.¹⁰ Dao Bog da takvi pokušaji ne prestanu, te da donesu ploda za život vjere.

Međunarodna teološka komisija (CTI), kao što stoji u uvodu dokumenta što slijedi, uzela je na sebe zadaću da pred osporavanjima saborskog nauka, koja dolaze s raznih strana, ukratko ali temeljito izloži nauk Crkve o sakramentalnosti ženidbe. Dokument je podijeljen na pet dijelova, od kojih su prva četiri (*ustanova, sakramentalnost, stvaranje i otkupljenje, nerazrješivost*) teološko izlaganje a peti dio (*razvedeni i ponovo vjenčani*) postavljanje premisa za praktično kanonsko i pastoralno djelovanje Crkve. Te su *Propozicije* i *Teze*, neposredno nakon objavljivanja, naišle na značajan teološki interes.¹¹

Zbog njihove važnosti, premda s velikim zakašnjenjem, donosimo prijevod tih dvaju dokumenata. To su *Propozicije o katoličkom nauku o sakramentu ženidbe*, koje je međunarodna

⁸ Usp. Conferenza Episcopale Italiana, *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio* (1975), ECEI, vol. II., str. 2091-2218. U istom smjeru ide i R. Gerardi, *Il sacramento del matrimonio*, u: M. Florio ed. al., *Sacramentaria speciale II*, Dehoniane, Bologna, 2003., str. 319-349.

⁹ *Zakonik kanona Istočnih Crkava*, Glas Koncila, Zagreb, 1996. Ovoj tematici posvećen je i pravno-teološki zbornik *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese Orientali*, Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1994. O ženidbi u pravoslavlju usp. A. Mateljan, *Sakrament ženidbe u pravoslavlju. Povijest i teologija svete tajne braka*, u: Crkva u svijetu 43 (2008), 1, str. 35-66.

¹⁰ Usp. G. Mazzanti, *Teologia sponsale e sacramento delle nozze. Simbolo e simbolismo nuziale*, Dehoniane, Bologna, 2004.; usp. i knjižicu A. Mateljan, *Kršćanska ženidba, Zašto se vjenčati u Crkvi?*, Crkva u svijetu, Split, 2007.

¹¹ Za kraći komentar usp. Commissione Teologica Internazionale, *Teologia del matrimonio*, Dehoniane, Bologna, 1979.; puno širi komentar nalazi se u: Commission Théologique Internationale, *Problèmes Doctrinaux du Mariage Chrétien*, Centre Cerfaux-Lefort, Louvain, 1979. (377 str.).

teološka komisija 1977. godine odobrila "in forma specifica", te *Šesnaest kristoloških teza*, što ih je sastavio član iste komisije Gustave Martelet, a sama ih je Komisija odobrila "in forma generica". Iako je od njihova objavljivanja prošlo više od trideset godina, i jedan i drugi dokument nisu izgubili ništa od svoje svježine i teološke vrijednosti. Neobično je i začuđujuće da, koliko je meni poznato, ovi tekstovi nisu do sada objavljeni u hrvatskom prijevodu, pa taj nedostatak ovim uratkom ispravljamo.

CTI – MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA¹²
KATOLIČKI NAUK O SAKRAMENTU ŽENIDBE (1977.)

A) PROPOZICIJE ŠTO IH JE "IN FORMA SPECIFICA" POTVRDILA
MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA

Uvod

Nauk Drugoga vatikanskog sabora o braku i obitelji nalazi se u nekoliko različitih dokumenata, poput *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*, *Apostolicam actuositatem*, na tragu nastojanja koja su prethodila ovim tekstovima na različitim područjima, doveo je do teološke i pastoralne obnove.

Ipak, saborski nauk je odmah postao predmet "poslijesaborskog" osporavanja u ime sekularizacije (posvjetovljenja), žestoke kritike pučke religioznosti koja je osuđivana kao previše "sakramentalistička", protivljenja instituciji kao takvoj te množenja ženidbe rastavljenih. Pa i neke humanističke znanosti, "ponosne na svoju novu slavu", odigrale su na ovom području značajnu ulogu.

Tako se pred članove CTI-ja postavila nužnost konstruktivnoga i, istodobno, kritičkoga promišljanja.

Već od godine 1975., potvrdom predsjednika (CTI-ja) kardinala Šepera, članovi CTI-ja odlučili su u svoj studijski program uvrstiti neke doktrinarne probleme koji se tiču kršćanske ženidbe. Jedna je potkomisija odmah započela s pripravnim radovima za sjednicu u prosincu 1977. Potkomisiju su činili profesori B. Ahern, C. Caffarra, Ph. Delhaye (predsjednik), W. Ernst, E. Hammel, K. Lehmann, J. Mahoney (moderator rasprava), J. Medina Estevez, O. Semmelroth.

¹² Tekst je preveden iz: *Commissio Theologica Internationalis, Documenta (1968-1985)*, Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1988., str. 204-253.

Materija je podijeljena u pet velikih tema, kojima je prethodio istraživački rad, "relacije", "dokumenti". Prof. Ernst predvodio je prvi dan, posvećen braku kao ustanovi. Sakramentalnost braka i njegov odnos prema vjeri i krštenju obrađivani su pod vodstvom prof. K. Lehmanna. Nekim novim perspektivama, koje je osvijetlio prof. Caffarra, staroga problema "ugovor – sakrament", promatrajući ga pod vidom povijesti spasenja i posebno u odnosu sa stvaranjem i otkupljenjem, prethodili su radovi pod vodstvom prof. E. Hammela o nerazrješivosti. Stanje rastavljenih i ponovo vjenčanih tiče se najprije pastorala, ali također utječe na pitanje nerazrješivosti i vlasti Crkve na tom području. Taj je problem obrađivan pod vodstvom mons. Medina-Esteveza, u odnosu prema dokumentu Papinskog vijeća za obitelj (o stanju rastavljenih i ponovo vjenčanih, što ga je pripremio mons. D. Gagnon).

Propozicije su izglasane apsolutnom većinom članova CTI-ja, što znači da ih je većina potvrdila ne samo u bitnom sadržaju nego i u terminima i u aktualnoj redakciji.

Ph. Delhaye, glavni tajnik CTI-ja,
predsjednik Potkomisije o doktrinarnim pitanjima
kršćanske ženidbe.

PROPOZICIJE NAUKA O KRŠĆANSKOJ ŽENIDBI

1. USTANOVA ŽENIDBE

1.1. *Božanski i ljudski vid ženidbe*

Ženidbeni savez temelji se na preegzistentnim i trajnim strukturama koje su određene različitošću muškarca i žene. Ustanovljuju ga sami supružnici, premda je u svojim konkretnim oblicima prolazio kroz različite povijesne i kulturalne promjene, kao i osobna uobličjenja (*Gestaltung*). Brak je ustanovljen od samoga Stvoritelja, kako za međusobnu pomoć supružnika u vjeri i ljubavi, tako i za odgoj djece rođene iz tog jedinstva, u obiteljskom zajedništvu.

1.2. *Ženidba "u Kristu"*

Novi zavjet jasno svjedoči da je Isus potvrdio tu ustanovu koja je postojala "od početka", te da ju je ozdravio (*od negativnosti*) (Mt 10, 2-9; 10-12), vrativši joj dostojanstvo i prvotne značajke. Isus je posvetio taj način života (GS 48,2) unoseći ga u otajstvo ljubavi

između Otkupitelja i Crkve. Stoga je zadaća Crkve da uređuje ženidbu među kršćanima (usp. 1 Kor 7,10-16).

1.3. *Apostolski nauk*

Novozavjetne poslanice potiču da ženidba bude “u časti kod svih” (Heb 13,4), i brane je od onih koji je odbacuju kao dobro djelo Boga Stvoritelja (1 Tim 4,15). Ženidba kršćana vjernika je uzveličana jer je uključena (unesena) u otajstvo ljubavi Krista i Crkve (Ef 5,22-23; usp. GS 48,2). Zato traže da ženidba bude “u Gospodinu” (1 Kor 7,39) i da bračni život bude vođen u skladu s dostojanstvom “novog stvorenja” (2 Kor 5,17), “u Kristu” (Ef 5, 21-33), odvrćajući kršćane od grijeha pogana (1 Kor 6,12-20, usp. 6,9-10). Na temelju “prava koje proistječe iz vjere” (*Glaubensrecht*) i koje ostaje za stalno, Crkve apostolskog doba donose moralne upute (Kol 3,18ss; Tit 2,3-5; 1 Pt 3,1-7) i proklamiraju pravne uredbe koje služe življenju ženidbe “po vjeri”, u različitim ljudskim situacijama i uvjetima.

1.4. *Prva stoljeća*

U prvim stoljećima Crkve kršćani su slavili ženidbu “kao i drugi ljudi” (*Diognetu*, V, 6), pod vodstvom oca obitelji, uobičajenim obiteljskim obredom, kao što je primjerice povezivanje ruku budućih supružnika (*dextrarum iunctione*). Ipak, nisu zaboravljali “onaj izvanredni i doista paradoksalni zakon njihova duhovnog uređenja” (*Diognetu* V, 4). Iz obiteljskog obreda isključili su svaki oblik poganske liturgije. Posebnu su važnost pridavali potomstvu i odgoju djece (isto, V, 6); prihvatili su da biskupi bdiju nad njihovom ženidbom (*Ignacije Antiohijski, Pismo Polikarpu* V, 2). U svojoj ženidbi iskazivali su posebnu podložnost Bogu i odnosu prema vjeri (*Klement Aleksandrijski, Stromata* IV, 20). Koji put su kod slavljenja ženidbe sudjelovali na euharistijskoj žrtvi i primali poseban blagoslov (*Tertulijan, Ad uxorem*, II, 9).

1.5. *Istočne tradicije*

U Istočnim Crkvama od starine su pastiri aktivno prisustvovali slavlju ženidbe zajedno s roditeljima (zaručnika) ili zamjenjujući ih. To nije bio plod bespravnog prisvajanja, nego se događalo po želji obitelji i dopuštenjem svjetovnih vlasti. Slijedom tog razvoja neki čini koji su se izvorno obavljali unutar obitelji malo-pomalo

su uključeni u liturgijske obrede. Tako se oblikovala misao da službenici (služitelji) obreda ženidbenog "otajstva" nisu samo supružnici nego i pastiri Crkve.

1.6. Zapadne tradicije

U zapadnim crkvama zbio se je susret između kršćanskog shvaćanja ženidbe i rimskoga prava. Iz toga je nikao problem: "Koji je konstitutivni (tvorbeni) element ženidbe s pravnog gledišta?" Utvrdilo se je da privola zaručnika treba biti uzeta kao jedini tvorbeni element. Stoga su, sve do Tridentskog sabora, i tajne ženidbe smatrane valjanima. Ipak, Crkva je od starine nastojala da se slave također i neki liturgijski čini, da bude podijeljen svećenički blagoslov te da svećenik bude prisutan kao svjedok Crkve. Ta prisutnost župnika i drugih svjedoka postala je redovita kanonska forma; dekret *Tametsi* ju je proglasio nužnom za valjanost ženidbe.

1.7. Nove Crkve

Poželjno je da, pod kontrolom crkvenog autoriteta, budu donesene nove kanonske i liturgijske norme za kršćansku ženidbu u narodima koji su evangelizirani u novije vrijeme. To je također želja Drugoga vatikanskog sabora i novog *Reda slavljenja ženidbe*. Tako će biti moguće uskladiti stvarnost kršćanske ženidbe s autentičnim vrijednostima tradicija tih naroda.

Ta različitost odredbi, koja se odnosi na mnoštvo kultura, sukladna je s bitnim jedinstvom. Ne ide se dakle izvan granica dopuštenog pluralizma.

Kršćanski karakter crkvenog zajedništva i uzajamno darivanje supružnika mogu biti izraženi na različite načine, po krštenju koje su primili i uz prisutnost svjedoka, među kojima odlučnu ulogu ima "kompetentni svećenik".

Danas nam se mogu činiti prikladnima različite kanonske prilagodbe nekih dijelova (obreda sklapanja ženidbe).

1.8. Kanonske prilagodbe

Obnova kanonskog prava treba imati u vidu opće gledanje na brak, kao i njegove osobne i društvene dimenzije. Crkva treba uvijek biti svjesna da pravne odredbe služe za pomoć u promicanju što potpunijih ljudskih vrijednosti ženidbe. Ipak, nije moguće

zamisliti da bi ove prilagodbe mogle izokrenuti sveukupnost stvarnosti ženidbe.

1.9. *Personalistički vid ustanove*

“Temelj, subjekt i svrha svih društvenih ustanova uvijek je ljudska osoba, koja po svojoj naravi na najviši način zahtijeva društveni život” (*Gaudium et spes* 25). Kao “intimna zajednica života i supružničke ljubavi” (GS 48) ženidba je mjesto i sredstvo koje je sposobno promicati dobro osoba u njihovu pozivu. Stoga se ženidba ne može promatrati kao stvarnost u kojoj su osobe žrtvovane općem dobru koje je izvan njih. S druge strane, “opće dobro” je “zajedništvo svih uvjeta društvenog života, koji omogućuju skupini kao i pojedincu da dostigne što potpunije i što prije vlastito savršenstvo” (GS 26).

1.10. *Struktura, a ne nadstruktura*

Premda je ženidba u svom početku i čitavom trajanju uvjetovana ekonomskom stvarnošću, ona nije nadstruktura privatnog vlasništva i sredstava za proizvodnju. Zasiurno, konkretni oblici ostvarivanja ženidbe i obitelji mogu ovisiti o ekonomskim uvjetima. Ipak, potpuno zajedništvo muškarca i žene u bračnom savezu prije svega odgovara ljudskoj naravi i zahtjevima koje je u nju postavio Stvoritelj. To je najdublji razlog zašto ženidba, umjesto da zapriječi, naširoko pomaže osobno dozrijevanje supružnika.

2. SAKRAMENTALNOST

2.1. *Stvarni simbol i sakramentalni znak*

Isus Krist je na proročki način otkrio stvarnost ženidbe kako je Bog hoće od početka ljudskoga roda (usp. Post 1,27; Mk 10,6 i Mt 19,4; Post 2,24; Mk 10,7-8 i Mt 19,5). Tu je stvarnost ponovo uspostavio svojom smrću i uskrsnućem. Stoga se kršćanska ženidba živi “u Gospodinu” (1 Kor 7,39), te je određena elementima djela spasenja.

Već u Starom zavjetu ženidbeni je savez slika saveza između Boga i izraelskog naroda (usp. Hoš 2; Jr 3,6-13; Ez 16 i 23; Iz 54). U Novom zavjetu kršćanska ženidba poprima još veće dostojanstvo, budući da predstavlja otajstvo jedinstva Krista i Crkve (usp.

Ef 5,21-33). Ta je analogija dublje objašnjena teološkim tumačenjem: najviša ljubav i dar Gospodina sve do smrti, kao i vjerna i neopoziva povezanost s Crkvom, svojom zaručnicom, postaju obrazac i primjer za kršćansku ženidbu. Po toj sličnosti ostvaruje se istinsko dioništvo na savezu ljubavi između Krista i Crkve. Tako, na način realnog simbola i sakramentalnog znaka, kršćanska ženidba konkretno predstavlja Kristovu Crkvu u svijetu, te je, nadasve u obiteljskom uređenju, s pravom prozvana "domaća Crkva" (LG 11).

2.2. Sakrament u užem smislu

Na taj je način kršćanska ženidba oblikovana u skladu s otajstvom jedinstva između Isusa Krista i Crkve. Već sama činjenica da je kršćanska ženidba tako uključena u ekonomiju spasenja dopušta da je nazivamo "sakramentom" u širem smislu. Međutim, to također upućuje na konkretno ostvarenje i stvarnu aktualizaciju (posadašnje) onog prvobitnog sakramenta. Kršćanska ženidba je, dakle, po sebi stvarni i vlastiti znak spasenja koji udjeljuje milost Isusa Krista. Upravo stoga je Katolička crkva ubraja među sedam sakramenata (usp. DS 1327; 1801).

Između nerazrješivosti i sakramentalnosti ženidbe postoji poseban odnos, to jest konstitutivna međusobna uzajamnost. Nerazrješivost pomaže da se shvati sakramentalnost kršćanske ženidbe; s druge strane, s teološkoga gledišta, sakramentalnost tvori konačni, premda ne jedini, temelj nerazrješivosti ženidbe.

2.3. Krštenje, aktualna vjera, nakana, sakramentalna ženidba

Sakrament ženidbe, jednako kao i drugi sakramenti, prenosi (podjeljuje) milost. Zadnji izvor ove milosti je uronjenost u djelo koje je Isus Krist ostvario, a ne samo vjera onih koji su subjekti sakramenta. To ipak ne znači da je u sakramentu ženidbe milost udijeljena izvan vjere ili bez ikakve vjere. Iz toga proizlazi, prema klasičnim načelima, da je vjera pretpostavka s naslova "dispozitivnog uzroka" (*causa dispositiva*) kako bi sakrament bio plodonosan. S druge strane, valjanost sakramenta nužno ne uključuje da on mora biti i plodonosan.

Stvarnost "krštenih nevjernika", stavlja nas danas pred novi teološki problem i pred teške pastoralne dvojbe, osobito kad postane jasno da nema vjere ili se ona odbacuje. Tražena nakana – nakana da čine ono što čini Krist i Crkva – najmanji je nužni uvjet

da bi se zaista ostvario ljudski čin što ga zahtijeva sakramentalna stvarnost. Sigurno ne treba miješati problem nakane s onim koji se tiče osobne vjere ugovornih strana (zaručnika), ali ih se ne može ni posve odvojiti. U konačnici, prava se nakana rađa i hrani živom vjerom. U slučaju da se ne može primijetiti ni trag vjere kao takve (u smislu pojma "vjerovanja", raspoloženja da se vjeruje) niti kakve želje za milošću i spasenjem, postavlja se pitanje kako zaista znati je li općenita nakana, o kojoj smo govorili, doista i sakramentalna, je li prisutna ili nije, te je li ili nije sklopljena valjana ženidba. Osobna vjera zaručnika ne tvori, kao što je rečeno, sakramentalnost ženidbe, ali nedostatak vjere kompromitira valjanost sakramenta.

Ta činjenica postavlja nas pred nova pitanja na koja još nisu dani dostatni odgovori; postavlja nas pred novu pastoralnu odgovornost u materiji kršćanske ženidbe. "Neka se prije svega pastiri potrudite da razviju i osnaže vjeru zaručnika, jer sakrament ženidbe pretpostavlja i zahtijeva vjeru" (*Red slavljenja ženidbe, Prethodne napomene*, br. 7).

2.4. Jedan dinamički pristup (*articolazione*)

Krštenje je u Crkvi temelj zajedništva i sakrament vjere po kojem svi koji vjeruju postaju članovima tijela Kristova. I s toga gledišta postojanje "krštenih nevjernika" postavlja pitanja od velike važnosti. Zahtjevi prakse i pastoralnog reda neće naći pravi odgovor kroz promjene kojima se izvrće srž (kršćanskog) nauka o sakramentima i o ženidbi, nego u korjenitoj obnovi krsne duhovnosti. Potrebno je ponovo uspostaviti cjelovit pogled, što je moguće kroz promatranje bitne i jedinstvene važnosti krštenja za dinamički pristup ženidbi u svim njezinim elementima i dimenzijama, a to su: vjera, priprava na sakrament, ispovijest vjere, pritijelovljenje Kristu i Crkvi, etičke posljedice, aktivno sudjelovanje u životu Crkve. Nužno je istaknuti unutrašnju povezanost krštenja, vjere i Crkve. Samo na taj način postaje jasno da je ženidba krštenih pravi sakrament "u sebi", to jest ne snagom neke vrste "automatizma", nego po svojoj unutrašnjoj naravi.

3. STVARANJE I OTKUPLJENJE

3.1. *Ženidba po Božjoj volji*

Sve je stvoreno u Kristu, po Kristu i za Krista. I ženidba, od trenutka kad je stvorena (ustanovljena) od Boga Stvoritelja, postaje

znak otajstva jedinstva Krista zaručnika i Crkve zaručnice, te se nalazi na neki način uređena unutar tog otajstva. Ova ženidba, koju slave kršteni, uzdignuta je na dostojanstvo sakramenta u užem smislu (lat. *mysterium*; tal. *sacramentum*). Ona, dakle, postaje znak i čini dionicima zaručničke ljubavi Krista i Crkve.

3.2. Neodvojivost od Kristova djela

Kad se radi o dvoje krštenih, ženidba kao stvarnost ustanovljena od Boga Stvoritelja, neodvojiva je od ženidbe-sakramenta. Sakramentalnost ženidbe krštenih nije nešto pridodano, čega može biti ili ne biti. Ona je unutrašnja njezinoj biti do to mjere da ne mogu biti rastavljene (ženidba i sakrament).

3.3. Svaka ženidba među krštenima mora biti sakrament

Posljedica prethodne tvrdnje jest da za krštenike zaista ne može postojati nikakvo bračno stanje različito od onoga kakvo hoće Krist. U tom sakramentu, muškarac i žena kršćani daruju se i prihvaćaju kao zaručnici uzajamnom slobodnom i neopozivom privolom, (te su) konačno oslobođeni od "tvrdoće srca" (usp. Mt 19,8). Postaje im zaista moguće živjeti u posvemašnjoj ljubavi jer su, po sakramentu, zaista i stvarno uneseni u otajstvo zaručničke ljubavi Krista i Crkve. Stoga Crkva ne može ni na koji način prihvatiti da su krštenici, vjenčani u skladu s vlastitim dostojanstvom i načinom postojanja kao "novo stvorenje u Kristu", povezani ičim drugim osim sakramentom ženidbe.

3.4. "Zakonita" ženidba ne-vjernika

Snaga i jakost Kristove milosti, po općoj spasenjskoj volji Božjoj, širi se na sve ljude, pa i na one izvan Crkve. Ona prožima i svaku ljudsku supružničku ljubav, potvrđujući "stvorenju narav" i ženidbu "kao u početku". Muškarci i žene koji još nisu upoznali navještaj Radosne vijesti, sjedinjuju se ljudskim savezom u zakonitu ženidbu. Ona je obdarena istinskim dobrima i vrijednostima koji joj osiguravaju čvrstoću. Svakako treba istaknuti da, čak ako to zaručnici i ne znaju, te vrijednosti dolaze od Boga Stvoritelja te su uključeni na početni način u zaručničku ljubav koja povezuje Krista i Crkvu.

3.5. *Sjedinjenje kršćana koji ne poznaju zahtjeve svojega krštenja*

Bilo bi kontradiktorno reći da bi kršćani, kršteni u Katoličkoj crkvi, doista mogli učiniti korak natrag zadovoljivši se s nesakramentalnim bračnim stanjem. To bi izgledalo kao da se zadovolje "sjenom", dok im Krist nudi "stvarnost" zaručničke ljubavi.

Ipak, ne mogu se isključiti slučajevi u kojima je kršćanska savjest deformirana nesavladivim neznanjem ili pogrješkom, te oni iskreno smatraju da mogu sklopiti ženidbu isključujući sakrament.

U tom slučaju oni nisu u stanju sklopiti sakramentalnu ženidbu budući da niječu vjeru i nemaju nakanu učiniti ono što čini Crkva. S druge strane, to ne umanjuje njihovo naravno pravo na sklapanje ženidbe. Dakle, u stanju su da se uzajamno daruju i prihvaćaju kao zaručnici, sklapajući neopoziv savez. To međusobno i neopozivo darivanje stvara među njima psihološki odnos koji čini da se njihova veza u svojoj unutrašnjoj strukturi razlikuje od obične prolazne veze.

Ipak, Crkva ne može ni na koji način priznati tu vezu kao nesakramentalnu ženidbenu zajednicu, iako ima sve izgleda ženidbe. Naime, za Crkvu ne može među krštenima postojati naravni ženidbeni vez odvojen od sakramenta, nego jedino naravna ženidba uzdignuta na dostojanstvo sakramenta.

3.6. *Stupnjevite (progressivne) ženidbe*

Ove tvrdnje ukazuju na pogrješku i opasnost da se u krilo kršćanske zajednice unesu ili toleriraju određene prakse u kojima isti par obavlja ženidbena slavlja na različitim stupnjevima, pa i ako su međusobno povezana. Stoga nije prikladno dopustiti svećeniku ili đakonu da im prisustvuje ili čak da prati molitvom ove obrede što bi ih slavilo dvoje krštenih.

3.7. *Građanska ženidba*

U pluralističkom društvu državna vlast može zaručnicima odrediti službeni čin kojim, pred političkom zajednicom, dobivaju status supružnika. Može također donijeti i zakone kojima, na siguran i ispravan način, uređuje građanske učinke što proizlaze iz ženidbe, kao i obiteljska prava i dužnosti. Ipak je nužno na

pravi način objasniti katoličkim vjernicima da taj službeni čin, redovito nazivan građanskom ženidbom, za njih ne predstavlja pravu ženidbu. Postoje izuzetci od ovoga pravila, i to samo u slučaju dobivanja oprosta od redovitog kanonskog oblika, ili kad se, zbog produžene odsutnosti kvalificiranog svjedoka Crkve, građanskim činom može poslužiti kao izvanrednim kanonskim oblikom slavljenja sakramentalne ženidbe (usp. kan. 1116). Što se tiče nekršćana, a često i nekatolika, građanski čin može imati konstitutivnu vrijednost kako za zakonitu ženidbu tako i za sakramentalnu ženidbu.

4. NERAZRJEŠIVOST

4.1. Načelo

Tradicija prvotne Crkve, koja se temelji na nauku Krista i apostola, potvrđuje nerazrješivost ženidbe, pa i u slučaju preljuba. To načelo je potvrđeno unatoč nekim nespretnim pokušajima tumačenja na primjer oprosta udijeljenih osobama koje su se našle u osobito teškim prilikama. Uostalom, nije lako točno vrednovati proširenost i učestalost tih prilika.

4.2. Nauk Crkve

Tridentski sabor je izjavio da Crkva nije griješila i ne griješi kada je učila i uči, u skladu s evanđeoskim i apostolskim naukom, da ženidbeni vez ne može biti prekinut preljubom (DS 1807). Ipak, Sabor je anatemom osudio samo one koji niječu vlast Crkve na ovom području. Razlozi takve uzdržanosti nalaze se u nekim sumnjama koje su se pojavile kroz povijest (mišljenja *Ambroziastera*, *Katarina* i *Kajetana*) te, s drugog gledišta, u mogućim ekumenskim perspektivama. Ne može se dakle ustvrditi da je Sabor imao nakanu svečano definirati nerazrješivost ženidbe kao istinu vjere. (cit.: *Proinde affirmari non potest Concilium habuisse intentionem solemniter definiendi indisolubilitatem matrimonii ut veritatem de fide*). Ipak treba voditi računa o riječima Pija XI. u enciklici *Casti conubii*, kad kaže o ovom kanonu: "Ako Crkva nije nikada pogriješila i ne griješi kad je ovako naučavala i naučava, posve je dakle sigurno da ženidba ne može biti razriješena niti u slučaju preljuba. Jednako je očito da drugi razlozi rastave, puno upitniji nego što se može pretpostaviti, imaju još manji značaj, te se ne mogu uzeti u obzir" (usp. DS 1807).

4.3. Unutrašnja nerazrješivost

Unutrašnja nerazrješivost ženidbe može se promatrati pod raznim vidicima i temeljima:

1. Problem se može gledati u *odnosu na supružnike*. U tom slučaju se potvrđuje: intimno jedinstvo ženidbe, uzajamni dar dviju osoba, samo bračno sjedinjenje, dobro djece zahtijeva nerazrješivo jedinstvo ovih osoba. Iz toga proizlazi za supružnike moralna obveza da štite svoj ženidbeni savez, da ga čuvaju i unaprjeđuju.

2. Osim toga, potrebno je smjestiti ženidbu u *Božji naum*. Ljudska strana kojom se zaručnici uzajamno daruju i primaju stvara vez koji je utemeljen na Božjoj volji. Taj vez je upisan u sam stvaralački čin i nadilazi ljudsku volju. Ne ovisi o moći supružnika i stoga je iznutra nerazrješiv.

3. Gledajući *iz kristološke perspektive*, kršćanska ženidba ima još dublji temelj. On se sastoji u činjenici da je kršćanska ženidba slika, sakrament i svjedočanstvo nerazrješivog jedinstva Krista i Crkve. To je nazvano *bonum sacramenti*. U tom smislu, nerazrješivost postaje događaj milosti.

4. I *društvene perspektive* zahtijevaju nerazrješivost: nju zahtijeva sama ustanova. Osobna odluka supružnika je društveno prihvaćena, zaštićena i ojačana, posebno u crkvenoj zajednici (to je pravno-crkvena dimenzija ženidbe).

Ti različiti vidovi su međusobno usko povezani. Vjernost na koju se zaručnici obvezuju treba biti zaštićena od samoga društva, a na poseban način od crkvene zajednice. Nju zahtijeva kako Bog Stvoritelj, tako i Krist, koji je omogućuje snagom svoje milosti.

4.4. Izvanjska razrješivost i vlast Crkve nad sakramentima

Crkva je, istodobno uz praksu, razvila i nauk o svojoj vlasti na području ženidbe, pojasnivši joj doseg i granice. Crkva smatra da nema nikakvu vlast razriješiti sakramentalnu ženidbu koja je sklopljena i izvršena (*matrimonium ratum et consumatum*). U najtežim slučajevima, poradi dobra vjere i spasenja duša, druge ženidbe može razriješiti kompetentna crkvena vlast ili, prema drugom tumačenju, one mogu biti proglašene ništavnima (nepostojećima).

Ovaj nauk nije drugo doli samo poseban slučaj teorije, koju su danas prihvatili gotovo svi katolički teolozi, a odnosi se na tumačenje načina na koji se razvija kršćanski nauk u Crkvi.

Ipak nije isključeno da Crkva može bolje (detaljnije) precizirati poimanje sakramentalnosti i izvršenja ženidbe. U tom slučaju još

će bolje protumačiti značenje nerazrješivosti. Tako cjelovit nauk o nerazrješivosti ženidbe može biti predložen u dubljoj i potpunijoj sintezi.

5. RAZVEDENI I PONOVO VJENČANI

5.1. *Evandeoski radikalizam*

Vjerna evandeoskom radikalizmu, Crkva ne može vjernicima upraviti riječi različite od onih sv. Pavla: "Oženjenima velim, ne ja, nego Gospodin: žena neka se od muža ne rastavlja – a ako se rastavi, neka se ne udaje ili neka se s mužem pomiri – a muž neka ne otpušta žene" (1 Kor 7,10-11). Iz toga proizlazi da nova sjedinjenja, nakon rastave postignute prema građanskom zakonu, nisu ni uredna ni zakonita.

5.2. *Proročko svjedočanstvo*

Ta strogost ne dolazi iz čisto disciplinskog zakona ili kakvog legalizma. Ona se temelji na prosudbi da je Gospodin dao ovaj nalog (Mk 10,6ss.). S tog gledišta, to je proročko svjedočanstvo o neporecivoj ljubavi koja povezuje Krista i Crkvu. Ono pokazuje kako je zaručnička ljubav unesena u samu ljubav Kristovu (Ef 5, 13-32).

5.3. *"Ne-sukladnost" s primanjem sakramenata*

Neslaganje stanja "rastavljenih i ponovo vjenčanih" sa zapovijedi i otajstvom vazmene Gospodinove ljubavi, sa sobom povlači nemogućnost primanja, u svetoj euharistiji, znaka jedinstva s Kristom. Pripuštanje euharistijskoj pričesti može se ostvariti samo nakon pokore koja uključuje "kajanje za grijeh i čvrstu odluku više ne griješiti" (*Tridentski sabor, DS, 1676*). Svi se kršćani trebaju sjećati apostolove riječi: "Tko god jede kruh i pije čašu Gospodnju nedostojno, bit će krivac Tijela i Krvi Gospodnje. Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela" (1 Kor 11, 27-29).

5.4. *Pastoral rastavljenih i ponovno vjenčanih*

Ovakvo nelegitimno stanje ne dopušta življenje punog zajedništva u Crkvi. Pa ipak, kršćani koji se nalaze u takvom stanju

nisu isključeni iz Božje milosti i veze s Crkvom. Ne smiju biti bez pastirske brige (*Nagovor Pavla VI., 4. studenoga 1977.*). Oni imaju još mnogo zadaća koje im dolaze od krštenja. Dužni su brinuti se o vjerskom odgoju svoje djece. Kršćanska molitva, javna i privatna, djela pokore i apostolata ostaju načini na koje žive svoj kršćanski život. Ne smije ih se prezirati, nego im svi kršćani trebaju pomagati da se, s milošću Kristovom, potrudu osloboditi od grijeha.

5.5. *Boriti se protiv uzroka rastave*

Sve je potrebnije razvijati pastoralno djelovanje s ciljem da se izbjegne umnažanje rastava i sklapanje novih civilnih sjedinjenja rastavljenih. Na poseban je način potrebno novovjenčanima usaditi živu svijest o njihovoj supružničkoj i roditeljskoj odgovornosti. Temeljno je na što učinkovitiji način predočiti im autentično značenje sakramentalne ženidbe kao saveza ostvarenog "u Gospodinu" (1 Kor 7,39). Na taj će način kršćani biti sposobni suobličiti se Gospodinovoj zapovijedi i svjedočiti jedinstvo Krista s Crkvom. To će, k tome, biti na veće dobro supružnika, njihove djece i čitavog društva.

(B) "ŠESNAEST KRISTOLOŠKIH TEZA"

- sastavio Gustave Martelet, S. I., a CTI potvrdio "in forma generica"

1. *Sakrament ženidbe i otajstvo Crkve*

Sakramentalnost kršćanske ženidbe pokazuje se na posve očit način i nije rastavljiva od otajstva Crkve. Crkva, "znak i sredstvo intimnog zajedništva s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda", kako potvrđuje posljednji sabor (*LG 1*), utemeljena je na neprolaznom odnosu što ga Krist s njom tvori, da bi je učinio svojim tijelom. Dakle, identitet Crkve ne ovisi samo o ljudskim moćima nego o ljubavi Krista, koju trajno naviješta apostolsko propovijedanje i na kojoj možemo imati udjela po daru Duha. Svjedokinja ove ljubavi koja je oživljava, Crkva je dakle sakrament Krista u svijetu, jer je ona vidljivo tijelo i zajednica koja objavljuje njegovu prisutnost u ljudskoj povijesti. Zasiurno, Crkva-sakrament, čiju "veličinu" naviješta Pavao (Ef 5,32), nerazdvojiva je od otajstva utjelovljenja, jer je jedno otajstvo tijela; ona je neodvojiva i od otajstva ekonomije saveza, jer je oslonjena na osobno obećanje Krista uskrsloga da

će ostati "sa" njom "u sve dane do svršetka svijeta" (Mt 28,20). Međutim, Crkva-sakrament ima udjela i u otajstvu što ga možemo nazvati supružničkim: Krist je povezan s njom ljubavlju koja je čini njegovom zaručnicom, u snazi jednoga Duha i u jedinstvu jednoga tijela.

2. Jedinstvo Krista i Crkve

Zaručničko jedinstvo Krista i Crkve ne razara, nego upravo usavršava ono što, na svoj način, supružnička ljubav muža i žene naviješta, uključuje ili već ostvaruje pod vidom jedinstva i vjernosti. Zapravo, Krist na križu ostvaruje savršeni dar samoga sebe, što ga zaručnici žele ostvariti u tijelu, a da ga nikad ne dosegnu u potpunosti. Prema Crkvi koju ljubi kao svoje tijelo, Krist ostvaruje ono što muževi trebaju učiniti – kako kaže sv. Pavao – za svoje žene. Sa svoje strane Kristovo uskrsnuće u snazi Duha otkriva da žrtva koju je on podnio na križu donosi plodove u istom tijelu u kojem je i prinesena, te da Crkva, koju je ljubio sve do te mjere da je sama sebe prinio za nju, može uvesti svijet u potpuno zajedništvo Boga i ljudi, što ga ona sama već uživa kao zaručnica Isusa Krista.

3. Ženidbeni simbolizam Pisma

S pravom dakle Stari zavjet upotrebljava simbolizam zaručničke ljubavi da označi bezgraničnu ljubav koju Bog ima prema svojem narodu i, posredstvom toga naroda, želi je objaviti čitavom čovječanstvu. Posebno kod proroka Hošee Bog se očituje kao zaručnik koji se s neizmjernom nježnošću i vjernošću trudi oko Izraela, koji je u početku bio nevjeran beskrajnoj ljubavi kojom je bio ljubljen. Tako nam Stari zavjet bez ustezanja otvara razumijevanje Novoga, u kojem je Isus više puta označen kao zaručnik na najposebniji način. Tako ga naziva Ivan Krstitelj (Iv 3,29), a sam se Isus tako naziva (Mt 9,15); i sv. Pavao mu daje taj naslov dvaput (2 Kor 11,2 i Ef 5, 21-33), pa čak i Otkrivenje (22, 17-20), a da se ne navode izričite reference u eshatološkim parabolama o kraljevstvu (Mt 22, 1-10 i 25, 1-12).

4. Isus, osobiti zaručnik (*per excellentiam*)

Iako je ovaj naslov redovito zanemaren u kristologiji, treba mu naći puno značenje. Na isti način na koji je Isus put, istina,

život, svjetlo, vrata, pastir, jaganjac, trs, čak čovjek, jer je od Oca primio "prvenstvo nad svim stvorenjem" (Kol 1,18), istom istinom i s istim pravom, također je i zaručnik na osobit način, to će reći, "Gospodin i Učitelj", kad se radi o tome da se drugoga ljubi kao samoga sebe. Stoga kristologija ženidbe treba započeti od ovoga naslova zaručnika i otajstva na koje on upućuje. Ni ovdje, kao ni na bilo kojem drugom području, "nitko ne može postaviti drugoga temelja, različita od onoga koji je već postavljen, a to je Isus Krist" (1 Kor 3,11). Svakako, činjenicu da je Krist zaručnik na najosobitiji način, ne smijemo odvajati od one da je on "drugi" i "posljednji Adam" (1 Kor 15,47; 15,15).

5. Adam, slika onoga koji ima doći

Adam iz Knjige postanka, neodvojiv od Eve, o kojem Isus govori u Mt 19 kad odgovara na pitanje o rastavi, nije potpuno shvatljiv ako se u njemu ne prepozna "lik onoga koji ima doći" (Rim 5,14). Stoga Adamova osoba, ukoliko je početni simbol čitavoga čovječanstva, nije osobnost koja je uska i okrenuta samoj sebi. Adam, kao i mi, promatran je u odnosu s onim koji mu daje konačni smisao: Adam nije shvatljiv bez Krista, ali ni Krist, sa svoje strane, nije shvatljiv bez Adama, to jest mimo čitavoga čovječanstva – kao ni mimo svega što je ljudsko – o kojemu u Knjizi postanka stoji da je nastao po posebnoj volji Božjoj. Stoga usmjerenost ženidbi koja konstituira Adama u njegovoj istini kao čovjeka, tiče se također i Krista po kojemu se ostvaruje, budući da je u njemu obnovljena. Razorena nedostatkom ljubavi, čemu se je Mojsije morao podložiti, može u Kristu ponovo naći istinu koja joj pripada. Doista, u Kristu se u svijetu očituje zaručnik na najuzvišeniji način, koji može, kao "novi" i "posljednji Adam" spasiti i ponovo učvrstiti pravu usmjerenost ženidbi koju Bog ne prestaje željeti za dobro "prvog" Adama.

6. Isus, obnovitelj izvorne istine ženidbe

Tumačeći mojsijevski napatuk o rastavi kao povijesni učinak proizašao iz "tvrdoće srca", Isus se usuđuje predstaviti kao odlučni obnovitelj izvorne istine odnosa između muškarca i žene. Svojom moću da bezgranično ljubi i da svojim životom, smrću i uskrsnućem ostvari takvo jedinstvo s čitavim čovječanstvom da mu nema sličnog, Isus pokazuje pravo značenje riječi Knjige postanka: "Ono što je Bog sastavio, čovjek neka ne rastavlja"

(Mt 19,6). Za njega, odsad pa nadalje, muž i žena mogu se ljubiti na način koji je Bog oduvijek htio, jer se u Isusu očituje sam izvor ljubavi koja je temelj kraljevstva Božjega. Tako Krist privodi sve parove svijeta izvornoj čistoći obećane ljubavi; dokida propis koji je držao za *dužnost* da ratificira vlastitu bijedu, *ne mogavši* joj ukloniti uzrok. Po Isusovu shvaćanju, izvorni par vraća se na ono što je oduvijek u Božjim očima: proročki par u kojem Bog očituje zaručničku ljubav za kojom čovječanstvo čezne i za koju je stvoreno, ali je ne može dosegnuti osim u onome koji ljude uči što je to ljubav. Otada upućenost na ženidbu u vjernoj ljubavi, koju "tvrdoća naših srdaca" svodi na nemogući san, u Isusu nalazi ono stanje što ga samo on, ukoliko je posljednji Adam i najosobitiji zaručnik, može nanovo posredovati.

7. Sakramentalnost ženidbe očita u vjeri

Tako je u vjeri očita sakramentalnost kršćanske ženidbe. Budući da su krštenici vidljivi dio tijela Kristova koje je Crkva, Krist k sebi privlači njihovu zaručničku ljubav da bi im posredovao istinu o čovjeku koji, bez njega, ne doseže ovu ljubav. On to čini po Duhu, u snazi moći koju ima kao novi i posljednji Adam, te prima i vodi k ispunjenju usmjerenost na ženidbu prvog Adama. To ostvaruje po vidljivoj Crkvi, u kojoj ženidbena ljubav, posvećena od Gospodina, postaje sakrament. U srcu Crkve zaručnici potvrđuju da će se truditi oko bračnog života, oslanjajući se na Krista koji im daje snagu da ostvaruju taj oblik ljubavi, koji je, bez njega, izložen opasnostima. Na taj način, znakovito otajstvo Krista kao zaručnika Crkve *ižarava* se i može se *ižaravati* na parove koji su mu posvećeni. Njihova bračna ljubav tako biva produbljena, a ne iskrivljena, jer je upravljena Kristovoj ljubavi koja ih podupire i utemeljuje. Posebni dar Duha, vlastit sakramentu, čini da ljubav tih parova postaje slika same Kristove ljubavi prema Crkvi. Ipak, to trajno darivanje Duha nikada ne oslobađa kršćanske supružnike od uvjeta ljudske vjernosti, budući da otajstvo drugog Adama nikada ne dokida ili zamjenjuje nešto od stvarnosti prvoga Adama.

8. Civilna ženidba

Iz rečenoga proizlazi da se ne može ostvariti ulazak u kršćansku ženidbu samo priznanjem čisto "naravnog" prava na ženidbu, ma kakvu god religioznu vrijednost mu se priznavalo ili

je stvarno posjedovalo. To jest, nikakvo naravno pravo ne može po sebi imati snagu da ostvari sadržaj kršćanskog sakramenta.

Kad bi se to htjelo u slučaju ženidbe, došli bismo do iskrivljanja značenja sakramenta, čija je svrha posvećenje krštenih zaručnika u Kristu, kako bi se u njima ostvarili preobražavajući učinci njegova otajstva. Stoga, dok država promatra civilnu ženidbu kao dostatni čin na kojem se temelji, pod društvenim vidom, bračna zajednica, Crkva, naprotiv, ne negirajući vrijednost te ženidbe i za krštene, drži da im ona nikako nije dostatna.

Krštenima je prikladna samo sakramentalna ženidba, koja pretpostavlja da od strane budućih supružnika postoji volja da se posvete Kristu u ljubavi čija ljudska vrijednost ovisi, u konačnici, o ljubavi koju Krist ima prema nama i koju nam daruje. Slijedi da narav sakramenta i "ugovora", čime se je apostolsko učiteljstvo Crkve bavilo u XIX. stoljeću, treba biti shvaćena na takav način da stvarno poštuje otajstvo Krista i života kršćana.

9. Ugovor i sakrament

Čin sklapanja ženidbenog saveza, često nazivan ugovorom, koji se ostvaruje u sakramentu kada se radi o kršćanskim zaručnicima, ne događa se tek kao jednostavan pravni učinak krštenja.

Budući da je ženidbena privola kršćanina i kršćanke istinski sakrament, dotiče njihov kršćanski identitet, koji je uzdignut na razinu ljubavi kojom se uzajamno obećavaju u Kristu. Dok ih njihov ženidbeni savez daruje jedno drugom, također ih i posvećuje onomu koji je zaručnik na najuzvišeniji način, te ih poučava kako će i oni sami postati ostvareni supružnici. Tako Kristovo otajstvo ulazi iznutra u narav ljudskog saveza, odnosno "ugovora".

On (ugovor) postaje sakrament samo ako budući supružnici pristaju da u bračni život uđu po Kristu (kroz Krista) kojemu su krštenjem pritjelovljeni. Njihov slobodni pristanak na Kristovo otajstvo toliko je bitan za narav sakramenta da se Crkva želi osigurati, kroz službu prezbitera, o kršćanskoj autentičnosti njihova zalaganja. Dakle, ljudski ženidbeni vez postaje sakramentom ne snagom pravnog statuta koji bi bio po sebi učinkovit bez obzira na slobodni pristanak dan u krštenju. Naprotiv, to postaje u snazi javnog kršćanskog čina koji u svojoj nutринi uključuje uzajamno predavanje, a što, k tome, omogućuje da se utvrdi u kojem su smislu sami zaručnici službenici sakramenta.

10. Zaručnici, službenici sakramenta Crkve i (službenici?) po Crkvi

Budući da je sakrament ženidbe slobodno posvećenje Kristu nastajuće supružničke ljubavi, zaručnici su očito službenici sakramenta koji ih se najviše tiče. Ipak, nisu službenici samo snagom vlastite "apsolutne" moći, u vršenju koje Crkva, strogo govoreći, nema što reći!

Oni su službenici sakramenta ukoliko su živi članovi tijela Kristova u kojem daju svoje obećanje, bez čega njihova odluka, inače nenadomjestiva, umjesto sakramenta postaje samo čisti i obični iskaz njihove ljubavi. Sakrament kao takav potpuno pripada otajstvu Crkve u koju su uvedeni, na poseban način, kroz svoju zaručničku ljubav. Stoga nijedan par ne sklapa sakrament ženidbe bez pristanka same Crkve, i na način različit od onoga što ga je Crkva ustanovila kao izričaj otajstva u koji sakrament uvodi zaručnike.

Pripada dakle Crkvi da provjeri imaju li budući supružnici sve uvjete koji stvarno odgovaraju krštenju koje su primili; na nju spada i da ih razuvjeri, ako je nužno, da ne bi učinili čin protivan onom što ona svjedoči. U izmjeni privole kojom nastaje sakrament Crkva također ostaje znak i jamac dara Duha Svetoga što ga zaručnici primaju zalažući se jedno za drugo ako su kršćani. Stoga kršteni zaručnici nisu nikada službenici sakramenta svoje ženidbe bez Crkve i pogotovo ne *iznad* nje; oni su službenici *u* Crkvi i *po* Crkvi, a da nikada na drugo mjesto ne stave onoga koji je izvor njihove ljubavi.

Prava teologija službenika sakramenta ženidbe nema samo veliko značenje za duhovnu istinu zaručnika nego ima i nezanimarive ekumenske posljedice za naše odnose s pravoslavnima.

11. Nerazrješivost ženidbe

U ovom kontekstu pokazuje se u jasnom svjetlu i nerazrješivost ženidbe. Budući da je Krist jedini zaručnik Crkve, kršćanska ženidba ne može postati i ostati autentična slika Kristove ljubavi prema Crkvi, ako nema udjela u vjernosti koja definira Krista kao zaručnika Crkve. Kakva god bila bol i psihološke poteškoće što iz toga mogu proizaći, nemoguće je posvetiti Kristu, da bi bila znak i sakrament njegova otajstva, supružničku ljubav koja bi uključivala rastavu jedne ili druge strane ili obiju skupa, u slučaju da je prva ženidba bila uistinu valjana; što u mnogim slučajevima i nije očito.

Ali, ako se rastavom, a to joj je svrha, proglašava odsad pa nadalje razriješenom zakoniti vez i dopušta da se uspostavi drugi, kako je moguće tražiti da Krist od ove druge "ženidbe" učini stvarnu sliku svojega osobnog odnosa s Crkvom?

Premda treba imati određeno poštovanje pod nekim vidom, posebno u slučaju nepravedno napuštenog supružnika, nova ženidba rastavljenih ne može biti sakrament i stvara objektivnu nesposobnost (neprikladnost) za primanje euharistije.

12. *Rastava i euharistija*

Bez zanemarivanja olakotnih okolnosti, a koji put čak i kvaliteta susljedne civilne ženidbe nakon rastave, pripuštanje razvedenih i ponovo vjenčanih euharistiji neuskladivo je s otajstvom kojega je Crkva služiteljica i svjedok. Ako bi pripustila rastavljene i ponovo vjenčane euharistiji, Crkva bi dopustila takvim supružnicima da vjeruju kako mogu, na razini znaka, imati udjela s onim kojega na realnoj (stvarnoj, životnoj) razini odbacuju u ženidbenom otajstvu.

Učiniti nešto takvo značilo bi osim toga da se Crkva slaže s krštenima koji u tom trenutku ulaze ili ostaju u očitijoj i objektivnoj suprotstavljenosti sa životom, mišlju i samim bićem Gospodina kao zaručnika Crkve. Ako bi mogla podjeljivati sakrament jedinstva onima koji su se, u bitnom dijelu Kristova otajstva, odvojili od njega, ni sama više ne bi bila znak i svjedok Krista, nego njegov protuznak i protusvjedok. Žalosno je da neki to uskraćivanje, međutim, tumače tvrdnjom kako je to u protivnosti, sa svoje strane, s Kristovim milosrdem prema grješnicima.

13. *Zašto Crkva ne može rastaviti tvrd i izvršenu ženidbu*

Ovakav kristološki pogled na kršćansku ženidbu dopušta nam također da shvatimo zašto Crkva drži kako ona sama nema nikakvo pravo razriješiti "tvrd i izvršenu" ženidbu, odnosno sakramentalnu ženidbu sklopljenu u Crkvi i tjelesno utvrđenu u samim supružnicima. Doista, takvo zajedništvo života, koje ljudski govoreći definira ženidbu, na svoj način priziva stvarnost utjelovljenja po kojem Sin Božji postaje jedno s čovječanstvom u tijelu. Zalažući se u međusobnom darivanju samih sebe bez ostatka, zaručnici izražavaju svoj stvarni prelazak u bračni život u kojem ljubav postaje tako apsolutno su-dijeljenje (*condivisione*), koliko je moguće, jedno drugom. Tako ulaze u onu vrstu ljudskog

odnosa kojemu je Krist dao neopozivo značenje i koje je učinio objaviteljskom slikom svojega otajstva. Crkva, dakle, nema nikakve vlasti nad onim ženidbenim zajedništvom koje je prešlo pod vlast onoga čije otajstvo treba naviještati, a ne isprazniti (*solvere*).

14. *Pavlovska povlastica*

To što je nazvano "Pavlovskom povlasticom" ne protivi se ni u čemu onom na što smo se netom podsjetili. Gledom na Pavlovo tumačenje u 1 Kor 7,12-17 Crkva drži da ima pravo poništiti onu ljudsku ženidbu u kojoj je krštenom supružniku nemoguće kršćanski živjeti, i to zbog protivljenja nekrštene strane. U tom slučaju "povlastica", ako stvarno postoji, odnosi se na omogućenje života u Kristu, čije značenje, za Crkvu, može zakonito nadići bračni život koji nije mogao biti i ne može biti, od dotičnih supružnika, učinkovito posvećen Kristu.

15. *Kršćanska ženidba ne može biti odvojena od Kristova otajstva*

Bilo da se radi o svetopisamskom, dogmatskom, moralnom, ljudskom ili kanonskom (pravnom) vidu, kršćansku ženidbu nikad nije moguće odvojiti od Kristova otajstva. Stoga sakrament ženidbe, kojemu je Crkva svjedok, za kojega odgaja i dopušta da ga se primi, nije moguće stvarno živjeti osim na način trajnog obraćanja supružnika samom Gospodinu.

Takvo obraćanje Kristu tvori, dakle, unutrašnji naravni dio sakramenta, te uvodi u pravo značenje i važnost toga sakramenta u životu supružnika.

16. *Pogled koji nije posve shvatljiv onima koji ne vjeruju*

Na svaki način ovaj kristološki pogled, po sebi, nije posve shvatljiv onima koji ne vjeruju. U ovom kristološkom gledanju ne radi se samo o vlastitoj dosljednosti Kristu kao jedinom temelju onoga što vjerujemo, nego i o objavi veličine ljudskog para, koji može "govoriti" i savjestima onih koji ne poznaju Kristovo otajstvo.

Osim toga, ne smije se smetnuti s uma da je čovjek kao takav uključen u Kristovo otajstvo, s naslova prvog Adama od kojega se drugi i posljednji Adam nikako ne da odvojiti. To pokazati u punini na primjeru ženidbe otvorilo bi sadašnje razmišljanje novim

obzorjima, u koja ovdje ne ulazimo. Htjeli smo samo podsjetiti, prije svega, da je Krist istinski temelj njihove ženidbe kao sakramenta, koji kršćani često zaboravljaju, .

Uvodne misli i prijevod dokumenta: *Ante Mateljan*

SACRAMENTALITY OF CHRISTIAN MARRIAGE
Propositions of International Theological Commission
and Christological Theses of G. Martelet

Summary

After a brief introduction into the issue that refers to today's challenges and prospects in the theology of Christian marriage, the article carries the translation of two related documents: "Proposition on Catholic Doctrine of the Sacrament of Matrimony", brought by the International Theological Commission in 1977, and "Sixteen Christological Theses" drafted by Gustave Martelet and approved by the International Theological Commission in "forma generica".

Key words: *Sacrament of Matrimony, International Theological Commission, G. Martelet.*